

Nr 317.

Av herr **Hermansson m. fl.**, *angående förhindrande av osund jordspekulation och alltför tyngande skuldbelastning av jordbruksfastigheter.*

En av de viktigaste orsakerna till jordbrukets ekonomiska svårigheter, för vilkas lättande statsmakterna under de senaste åren tvingats vidtaga en rad genomgripande hjälpåtgärder, utgör utan tvivel den enorma skuldbörda, som för närvarande betungar den svenska jorden. Det är visserligen ännu okänt, huru betungande denna skuldbörda i verkligheten är. Därom torde emellertid den för en tid sedan påbörjade utredningen rörande jordbrukets kreditförhållanden i sinom tid komma att ge ett tillförlitligt besked. Men oavsett huru resultatet av denna utredning än kommer att se ut, torde alla initierade redan nu vara fullt eniga därom, att åtminstone en mycket stor del av våra jordbrukare, framförallt de mindre, för att icke nödgas gå från gård och grund äro tvingade att betala en årlig skuldränta, som icke står i rimlig proportion till den brukade jordens avkastningsförmåga.

Jordbrukets nuvarande skuldbelastning är emellertid i betydande omfattning endast en given följd av den häftiga jordvärdestegring, som ägde rum i samband med högkonjunkturen under och omedelbart efter det senaste världskriget. Den svenska bondejorden var under denna tid föremål för en hänsynslös spekulation. Lantgårdarna köptes och såldes till ständigt stegrade priser, och det i jorden investerade kapitalet ökades oupphörligt, ända tills det oundvikliga omslaget kom. Och det är återverkningarna härav som nu visa sig i form av alltför höga ränteutgifter. Jordens realvärde har under senare år sjunkit till hälften och ännu mindre jämfört med jordpriserna under de högkonjunktursdagar, då spekulation med svensk bondejord var en högst lukrativ affär. Men skuldsättningen från samma tid står fortfarande kvar och utgör nu ett av de största hindren för återställandet av jordbrukets ekonomiska bärkraft.

De betydande affärsvinster, som under en tidigare period inkasserades av mer eller mindre nogräknade spekulanter och affärsmän, få nu betalas dels av jordbrukarna själva i form av orimligt höga ränte- och arrendeutgifter, dels av statsmakterna i form av dyrbarare och mera ingripande hjälpåtgärder till stöd för vår jordbruksnäring, än som under andra förhållanden skulle ha behövt förekomma. Och det borde därför betraktas som en synnerligen betydelsefull samhällsangelägenhet att i tid söka vidtaga lämpliga åtgärder för att framdeles kunna skydda jordbruket mot ekonomisk förödelse av det slag som växligarna mellan hög- och lågkonjunkturer i förening med en obegränsad och okontrollerad jordförsäljningsrätt visat sig kunna medföra.

Men även staten har genom sin hittills tillämpade jordpolitik i viss mån gynnat jordspekulanternas förehavanden och därmed mer eller mindre direkt medverkat till jordbrukets ökade skuldbelastning. Ett exempel härpå utgör den under en lång följd av år bedrivna försäljningen av kronojord. Statsmakterna ha visserligen vid dessa jordförsäljningar icke betingat sig högre priser för de försålda kronogårdarna, än att de nya ägarna beräknats kunna utan några större svårigheter förränta de erlagda köpesummorna. I varje fall har den av staten realiserade jorden i regel kunnat förvärfvas till priser, som betydligt understigit motsvarande jordpriser i den allmänna marknaden. I de fall, då köparen själv stannat kvar som brukare av den på humana villkor förvärfvade jorden, torde man således kunna säga, att allt är gott och väl. Men erfarenheten visar tyvärr, att en stor del av de enskilda personer, som på grund av särskilda omständigheter erhållit företrädesrätt att köpa kronojord till billigt pris, icke kunnat motstå frestelsen att göra en »god affär», när tillfälle yppat sig att sälja densamma med förtjänst. Det skulle från olika delar av landet kunna anföras en mångfald exempel på, huru försålda kronogårdar förvärfvats med äganderätt för att därefter avyttras till betydligt förhöjda priser.

Statsmakternas syftemål att genom en human jordprispolitik lägga grunden till ekonomiskt bärkraftiga jordbruk har genom de nämnda återförsäljningarna av jord, som tidigare varit i statens ägo, blivit åtminstone delvis förfelat. De personer, vilka i andra eller tredje hand till högt uppskruvade dagspriser förvärfvat äganderätten till de försålda kronogårdarna, tvingas nämligen liksom de flesta av sina yrkesbröder att förränta ett betydligt större kapital, än jordbruksdriften för närvarande kan bära. Och statens välvilja har således i dylika fall icke kommit de verkliga jordbrukarna till godo utan endast förhjälpit vissa enskilda personer att inkassera större eller mindre affärsvinster, vilka i form av ökade skuldräntor måste betalas av den realiserade kronojordens nuvarande brukare. Och om staten skall fortsätta med sin jordförsäljning, borde det därför betraktas som ett led i en förnuftig jordpolitik att samtidigt begränsa försäljnings- och belåningsrätten till de realiserade jordområdena, så att den av staten försålda jorden icke i framtiden kommer att betungas av en alltför tryckande skuldbörda med åtföljande ränteslaveri för de framtida brukarna av samma jord.

Ännu starkare framträder inkonsekvensen i statens jordpolitik, om man ser de nyssnämnda försäljningarna av kronojord i ljuset av statsmakternas åtgärder för befrämjande av egnahemsverksamheten. Medan staten själv å ena sidan låtit försälja sina kronogårdar på billiga och humana villkor, även då vinsten härav endast kommit enskilda spekulanter till godo, ha statsmakterna å den andra medverkat till att den jord, som av enskilda jordägare saluförts för bildandet av jordbruksegnahem, fått köpas till relativt högt uppskruvade priser. Statens tillhandahållande av lånekapital för bildandet av jordbruksegnahem utan någon grundligare prövning av de belånade jordbrukens ekonomiska bärkraft har nämligen i de flesta fall utgjort det lockbete, som förmått de blivande egnahemssmåbrukarna att trots de för övrigt

allt annat än ljusa utsikterna våga sig på försöket att starta ett eget jordbruk. Länens egnahemsnämnder ha väl i många fall förhindrat köp av jord för detta ändamål på alltför ofördelaktiga villkor, men att så icke alltid skett, framgår med all önskvärd tydlighet av de faktiska förhållandena.

Statsmakternas låneverksamhet i syfte att skapa nya jordbruk och bereda den fattiga landsbygdsbefolkningen ökade utkomstmöjligheter har sålunda i stort sett varit till nytta endast för de jordägare och jordförmedlingsaffärer, som tillåtits tjäna förmögenheter genom att till oskäligt höga priser tillhandahålla jord för bildandet av jordbruksegnahem. En stor del av dem, för vilka statens hjälpverksamhet i detta avseende egentligen varit avsedd, nämligen egnahemsägarna själva, befinna sig i varje fall i ett mycket svårt ekonomiskt läge. Och huvudanledningen härtill är, att deras små jordbruk i allmänhet icke förmå att bära de höga ränteutgifter, som blivit en given följd av de högt uppskruvade jordpriserna. Statens jordpolitik har således på detta område ensidigt gynnat den kategori av medborgare, som göra affärer med jord till förfång för dem, som äro hänvisade att hämta sin bärning ur vad jorden kan frambringa.

Det torde numera åtminstone i stort sett icke råda några delade meningar om nyttan och nödvändigheten av de under senare år vidtagna hjälpåtgärderna till jordbrukets stöd. Dessa åtgärder, huru ofrånkomliga de under rådande förhållanden än må ha varit, ha dock av förklarliga skäl endast varit avsedda att utgöra en mer eller mindre tillfällig hjälp mot de svårigheter, som den ekonomiska jordbrukskrisen skapat. Då själva läget i de flesta fall krävt ett snabbt avgörande av de aktuella krishjälpsfrågorna, skulle det för övrigt icke heller ha varit möjligt att före riksdagens beslut i dessa ärenden kunna åstadkomma någon mera djupgående undersökning av de olika orsakerna till jordbrukets ekonomiska betryck för att på grundvalen därav framkomma med förslag till en lösning på lång sikt av de socialekonomiska jordfrågorna. Men man bör å andra sidan icke heller helt bortse ifrån, att de vidtagna hjälpåtgärderna också i viss mån äro ägnade att hindra en sänkning av de nuvarande jordvärdena, även i de fall, där dessa fortfarande måste betraktas som oskäligt höga i förhållande till jordbrukets driftsresultat. Och, om statsmakterna icke i tid förebygga de mindre önskvärda följderna av sin stödpolitik, är den risken därför icke utesluten, att de statliga hjälpåtgärder, som avse att lindra de värsta svårigheterna just nu, kunna komma att avsevärt förvärra läget i framtiden.

Mot den nyligen i den allmänna diskussionen framkastade tanken på vissa åtgärder i syfte att oberoende av den förut omtalade utredningen rädda de svårast skuldsatta jordbrukarna från konkurser och exekutiva tvångsförsäljningar torde icke heller några mera vägande invändningar komma att resas. Och man torde därför med ganska stor säkerhet kunna förutsäga ett statsingripande i någon form i avsikt att delvis avlasta dessa jordbrukares skuldbördor. Men om ett sådant ingripande skall bli till någon bestående nytta för jordbruket som sådant och icke blott för vissa mer eller mindre tillfälliga jordägare, så måste det också samtidigt skapas garantier för att de

medel, staten kommer att offra för lättandet av dessa jordbrukares ekonomiska svårigheter, icke komma att hamna i enskilda spekulanters fickor och att skuldsättningen icke på nytt får ökas till sin förutvarande höjd. Ty även de längst gående statsåtgärder med syftemål att minska jordbrukets skuldbörda bli i längden totalt värdelösa, om en förnyad skuldsättning i samma omfattning icke samtidigt förhindras.

Både ur jordbruksnäringens och hela samhällets synpunkt borde det vara en fråga av allra största betydelse att kunna minska jordbrukets skuldbörda, men att göra detta på ett sådant sätt, att jordbrukarna även för framtiden räddas från ränteslaveriets vådor. En sådan ordning torde kunna uppnås endast genom att statsmakterna i sin framtida jordpolitik ta sikte på, att jordvärdet icke skall bestämmas av tillfälliga konjunktursvängningar och enskilda personer spekulationslust, vilkas verkningar kvarstå från goda till dåliga tider, utan endast av jordens förmåga att bilda grundvalen för en tryggad försörjning åt sina brukare,

Om det här skisserade målet bäst och lämpligast kan nås genom en ändring av äganderättslagen och en revidering av den nuvarande åborätten, eller om därjämte särskilda stadganden i samband med riksdagens beslut i vissa jordbruksfrågor komma att erfordras, torde emellertid kunna avgöras först efter en föregående grundlig utredning. Och då den nu påbörjade utredningen rörande formerna för en reglering av jordbrukets kreditförhållanden i huvudsak synes vara avsedd att lämna besked om skuldbördans verkliga storlek och således knappast torde komma att beröra själva orsakerna till skuldsättningen och ännu mindre de eventuella åtgärderna till förhindrande av jordbrukets skuldbelastning i framtiden, borde densamma icke få utgöra något hinder för en utredning med sistnämnda syftemål. Båda utredningarna böra nämligen kunna verkställas samtidigt. Om detta lämpligast kan ske genom en utvidgning av området för den redan påbörjade utredningen, eller om utredningarna böra verkställas oberoende av varandra, synes vara en rent praktisk angelägenhet, som Kungl. Maj:t bäst kan avgöra.

Frågan om samhällets ingripande för att för framtiden skydda jordbrukets utöware mot ett förnedrande och betungande ränteslaveri är enligt vår mening av en sådan vikt och betydelse, att den i längden icke kan undanskjutas. Och om detta viktiga samhällsproblem icke snart får en tillfredsställande lösning, så är det verklig fara för, att den katastrof för det svenska jordbruket, som statsmakterna genom allehanda hjälpåtgärder söka att avvärja, dock till sist icke kan undvikas.

På grund av vad vi här anfört, tillåta vi oss således hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t jämsides eller i samband med den påbörjade utredningen rörande jordbrukets kreditförhållanden även låter verkställa en allsidig utredning med syftemål att förhindra en osund jordspekulation och att för framtiden skydda jordbrukets

utövare mot en i förhållande till jordens avkastningsförmåga
alltför tyngande skuldbelastning.

Stockholm den 22 januari 1934.

A. Hermansson.

Karl Falk.

Erik Lundbom.

Evald Ericsson
i Sörsjön.

A. S. Fält.

E. W. Norén.

Lars Jonsson
i Haverö.

Axel Johansson,
Djursnäs.

Knut Johansson,
Silingeborg.
